

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОНЯТТЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Роботу присвячено дослідженню стану господарсько-правового регулювання методів, способів та прийомів передачі прав на технології до моменту їх втілення до виробничого процесу а межах цілісного майнового комплексу суб'єкта господарювання. Вивчається як рівень відповідності положень чинного законодавства України вимогам та потребам учасників відносин трансферу технологій так і формуються перспективи подальшого вдосконалення вказаних нормативних приписів.

Ключові слова: технологія, правове регулювання обігу технологій, трансфер технологій, інновації, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Очевидним на сьогоднішній день є критичний ступінь технічного відставання виробничого сектору національної економіки України, від країн із розвинутою економікою. Рівень такого відставання вказує вже не на втрату позицій в умовному рейтингу «лідерства», а ставить під загрозу можливість існування виробничого потенціалу держави і економіки. Настільки велика кількість негативних процесів, вимагає від всіх державних, суспільних та економічних інститутів поєднання їх потенціалу та зусиль, що будуть спрямовані на створення найбільш сприятливих організаційних передумов для активного розвитку відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій. Зокрема, юридична наука має сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України з метою введення дієвих заходів державного регулювання вказаних відносин, а також створення чіткого, простого та зрозумілого правового поля, яке б забезпечувало належний рівень правового захисту всіх суб'єктів та учасників цих відносин.

Ціль даної роботи – визначення ступінь відповідності такої нормативної категорії як «трансфер технологій» потребам бізнесу та відповідно до вже реально існуючої практики здійснення окремих господарських операцій щодо передачі технологій. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні взаємопов'язані завдання: 1) охарактеризувати чинне законодавство України яке визначає поняття трансферу технологій; 2) проаналізувати сутність загальноприйнятого значення цього терміну; 3) ви-

значити потреби суб'єктів господарювання щодо нормативної регламентації відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій; 4) сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України з питань нормативного забезпечення змісту поняття «трансфер технологій» відповідно до всіх перелічених чинників.

Об'єктом даного дослідження є система суспільних відносин врегульована нормами законодавства про трансфер технологій, що виникають під час створення, передачі прав та втілення технологій.

Аналіз останніх джерел і публікацій по обраній темі, свідчить, що питання правового статусу технології були об'єктом наукових досліджень вчених багатьох сфер та галузей наукового пізнання і не тільки вчених-правознавців. Так, з питань правового регулювання інноваційної діяльності особливо хотілось би відмітити праці таких науковців як Ю. Є. Атаманова [1], О. Д. Святоцький, П. П. Крайнев, С. Ф. Ревуцький [2], С. Ю. Погуляєв [3], Н. В. Смирнова [4] В сфері юридичної науки питання трансферу технологій піднімалися К.Ю. Івановою [5], О.В. Гладкою [6], А.І. Денисовим [7]. Проте, жоден із вказаних авторів не проводив комплексного дослідження нормативного змісту поняття трансфер технологій в не формував цілісну концепцію їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», встановлено, що трансфер технології - передача технології, що оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридични-

ми особами двостороннього або багатостороннього договору, яким устанавлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових [8].

З наведеного «легального» визначення трансферу технологій вбачається, що його сутність зведена до певної групи (виду) договорів, якими опосередковується передача майнових прав на технологію чи її складові від одного суб'єкта до іншого. Такий підхід відрізняється «звуженістю» і не відповідає потребам суб'єктів господарювання, які оперують в своїй діяльності набагато більшим колом правових механізмів передачі прав на об'єкти, що використовуються в їх господарській діяльності. На нашу думку, негативним аспектом використаної законодавцем юридичної техніки при формуванні положень вказаного нормативного акту є те, що в його тексті не наведено навіть орієнтовного переліку тих договорів, які можуть бути використані при опосередкуванні відносин щодо передачі технології. Замість цього, стаття 19 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» лише містить перелік істотних умов які мають бути визначені сторонами при укладанні будь-якого договору яким буде опосередковано передачу прав на технологію. Такий підхід, при формуванні нормативного регулювання процесу передачі вкрай негативно впливає на учасників трансферу технологій, оскільки як правило, для них не зрозуміло який саме різновид договору із поіменованих чинним законодавством України, вони можуть використати в своїй господарській діяльності.

Крім цього, така позиція законодавця не відображає сутності поняття трансферу, яке було сформовано внаслідок еволюційного розвитку суспільства та економічних процесів. Так, етимологічне значення терміну «трансфер» походить від лат. «transferog» – переносу, переміщуюю) – рух чогось або когось з одного місця розташування до іншого; офіційна передача права власності на будь-який об'єкт [9, 189]. Д. Гібсон [10] розуміє під поняттям «трансфер» переміщення технологій між двома суб'єктами, які її використовують. В той же час В.В. Тітов [11] розглядає «трансфер» не лише, як процес переміщення технології між двома кінцевими користувачами, а стверджує, що він повинен будуватися на основі активного використанні технології всіма структурними ланками на шляху їх переміщення. Н.В. Смирнова, пропонує визначення трансферу технологій - як рух, процес, передачу, послідовність дій, в ході чого досягається економічний ефект або будь-яка інша поставлена соціально-економічна мета [4].

Таким чином, науковці як правило ототожнюють категорію «трансферу» технологій із їх передачею на будь-яких засадах від одного суб'єкта відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій до іншого. На нашу думку, такого роду підхід також не можна вважати правильним, оскільки в умовах відсутності організаційного досвіду реалізації трансферу технологій вітчизняні суб'єкти господарювання будуть певним чином дезорієнтовані в тому, яким саме шляхом їм потрібно буде рухатись з метою подальшого використання технології у власному виробничому процесі.

На нашу думку, найбільш доцільним є фіксація в чинному законодавстві України такої нормативно-правової конструкції, за якою поняття трансферу технологій, має:

1. ототожнюватись (чи бути близьким за своїм змістом із такою категорією як «правочин»);

2. ця категорія має охоплювати правові механізми які опосередковують передачу майна, майнових прав і результатів виконання робіт в публічно-правовій сфері національної економіки між державними (комунальними) підприємствами установами організаціями;

3. в межах передачі прав на технологію, буде надано правовий захист матеріальному втіленню технологій (технологічній лінії, експериментальному конструюванню технології, технологій втілених у цілісній майновий комплекс суб'єкта господарювання).;

4. містити в собі посилання на можливість використання існуючого приватно-правового (договір-ного) інструментарію захисту прав і законних інтересів володільців прав на інформацію щодо технології (на випадок, коли автор/розробник технології не матиме змоги чи не виявить бажання, отримати статус об'єктів права інтелектуальної власності для ключових складових такої технології).

Особливо, хотілось би акцентувати увагу на необхідності надання відповідного правового захисту існуючим формам матеріального втілення (реалізації) технології. Ці об'єкти містять в собі повне та абсолютне відображення всіх необхідних відомостей про техніко-технічний зміст технології в обсязі який дозволяє безперешкодно відтворити такого роду об'єкт [6]. Саме через це, вони є тими об'єктами, які можуть надати змогу недобросовісному суб'єкту господарювання здійснити дії на неправомірне копіювання та відтворення в межах свого виробничого процесу конкретної технології. А ігнорування з боку чинного законодавства України, перелічених об'єктів позбавляє їх навіть надії на отримання адекватного правового захисту.

Виходячи із наведеного концептуального формулювання і бачення сутності трансферу технологій, доцільно запропонувати власне (авторське) визначення трансферу технологій, під яким слід розміти вчинення уповноваженими - суб'єктом господарювання, або іншим учасником відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій, організаційно-господарських дій, або укладання відповідного господарсько-правового чи цивільно-правового договору, та/або вчинення іншого правочину чи/або організаційно-управлінських дій публічно-правового характеру, які будуть спрямовані на передачу прав на технологію, або інформації про технологію, чи/або матеріального втілення (відтворення) технології від одного суб'єкта (учасника) вказаних відносин до іншого, з метою їх подальшої передачі іншим суб'єктам або використання з метою організації здійснення виробничої діяльності (комерціалізації).

На наше переконання, використання запропонованої концепції дозволить досягти цілого ряду додаткових ефектів, які не досяжні за умов чинного правового регулювання. А саме:

Перше – трансфер технологій буде охоплювати собою цілий ряд способів передачі, а не ототожнюватись лише з можливістю укладання одного чи декількох господарсько-правових чи цивільно-правових договорів та угод;

Друге – трансфер технологій буде охоплювати собою більш широке коло об'єктів (як інформаційного так і матеріально-речового змісту), можливість захисту яких, відчутно вплине на позитивну динаміку розповсюдження в бізнес середовищі відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій;

Третє – фіксація більш деталізованого переліку способів передачі технологій, створюватиме передумови для застосування більш дієвих та ефективних засобів захисту прав і законних інтересів за допомогою приватно-правового інструментарію (засобів забезпечення виконання зобов'язань і таке інше);

Четверте – регламентація процесу трансферу технологій як більш розгалуженого процесу їх передачі, дозволить задіяти класичну систему правопідтверджуючих засобів (правовстановлюючих документів, рішень судів і т.д.), що сприятиме інтенсифікації цих відносин в межах національної економіки України.

Всі наведені аспекти вдосконалення нормативної категорії «трансфер технологій», мають бути внесені до тексту Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», шляхом внесення змін до статті 1 вказаного норма-

тивного документу, в частині, що стосується наведеного там визначення вказаної категорії.

Висновки: (1) запропоноване законодавцем визначення трансферу технологій є занадто вузьким, не охоплює всю систему нормативних механізмів які опосередковують передачу прав на об'єкти цивільного та господарського оборотів і не відповідає потребам суб'єктів господарювання та основоположним теоретичним науковим напрацюванням у цій сфері. (2) Обґрунтовано необхідність внесення змін до статті 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», в межах якого зафіксувати запропонований автором концептуальний підхід до визначення правової природи трансферу технологій, а саме – поняття трансферу технологій, має: (а) ототожнюватись (чи бути близьким за своїм змістом із такою категорією як «правочин»); (б) має охоплювати правові механізми які опосередковують передачу майна, майнових прав і результатів виконання робіт в публічно-правовій сфері національної економіки між державними (комунальними) підприємствами установами організаціями; (в) в межах передачі прав на технологію, буде надано правовий захист матеріальному втіленню технологій (технологічній лінії, експериментальному конструюванню технології, технологій втілених у цілісній майновий комплекс суб'єкта господарювання); (г) містити в собі посилення на можливість використання існуючого приватно-правового (договірної) інструментарію захисту прав і законних інтересів володільців прав на інформацію щодо технології (на випадок, коли автор/розробник технології не матиме змоги чи не виявить бажання, отримати статус об'єктів права інтелектуальної власності для ключових складових такої технології). (3) Запропоновано авторське визначення трансферу технологій як вчинення уповноваженими - суб'єктом господарювання, або іншим учасником відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій, організаційно-господарських дій, або укладання відповідного господарсько-правового чи цивільно-правового договору, та/або вчинення іншого правочину чи/або організаційно-управлінських дій публічно-правового характеру, які будуть спрямовані на передачу прав на технологію, або інформації про технологію, чи/або матеріального втілення (відтворення) технології від одного суб'єкта (учасника) вказаних відносин до іншого, з метою їх подальшої передачі іншим суб'єктам або використання з метою організації здійснення виробничої діяльності (комерціалізації); (4) Обґрунтовано, що використання запропонованого визначення нормативної категорії трансфер технологій дозволить до-

сягти наступних позитивних результатів: (а) трансфер технологій буде охоплювати собою цілий ряд способів передачі, а не отожднюватись лише з можливістю укладання одного чи декількох господарсько-правових чи цивільно-правових договорів та угод; (б) трансфер технологій буде охоплювати собою більш широке коло об'єктів (як інформаційного так і матеріально-речового змісту), можливість захисту яких, відчутно вплине на позитивну динаміку розповсюдження в бізнес середовищі відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій; (в) фіксація більш деталізованого

переліку способів передачі технологій, створюватиме передумови для застосування більш дієвих та ефективних засобів захисту прав і законних інтересів за допомогою приватно-правового інструментарію (засобів забезпечення виконання зобов'язань і таке інше); (г) регламентація процесу трансферу технологій як більш розгалуженого процесу їх передачі, дозволить задіяти класичну систему правопідтверджуючих засобів (правовстановлюючих документів, рішень судів і т.д.), що сприятиме інтенсифікації цих відносин в межах національної економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьман А. П., Атаманова Ю. Є., Мілаш В. С. та ін. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет: монографія / за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. Харків : Право, 2016. 360 с.
2. Святоцький О. Д. Правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні: питання теорії та практики / за ред. О. Д. Святоцький, П. П. Крайнев. С. Ф. Ревуцький. Київ : Ін Юре, 2003. 80 с.
3. Погуляев С. Ю. (2002). Передача технології як вклад в просте товариство : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Цивільне право». Харків.
4. Смирнова Н. В. Організаційно-економічне забезпечення трансферу технологій на підприємствах: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ, 2016. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.03/2016/Smirnova_N_V_dis_doc.PDF.
5. Прилипко С. М., Гетьман А. П., Атаманова Ю. Є. та ін. Правове регулювання інноваційних відносин : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 688 с. С. 448-473.
6. Гладка О. В. Технологія як складова предмету комерційної концесії. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 2 (17). С. 188-197.
7. Денисов А. І. Ринок технологій: правові аспекти забезпечення інтересів технологічної безпеки. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Сер.: *Економічна теорія та право*. 2014. № 4. С. 126-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2014_4_13.
8. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text>.
9. Мельникова Т. Что такое трансфер технологий? 12.08.2013. URL: <http://www.innovprom.ru/chto-takoe-transfer-tehnologij>.
10. Гибсон Д. (1999). Трансфер технологий между субъектами рынка. *Трансфер технологий и эффективная реализация инноваций*. Москва : Экономика. 20 с.
11. Титов В. В. Трансфер технологий. Технологический аудит. URL: <http://www.metodolog.ru/00384/2.htm>.
12. Давидюк О. М. (2010). Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання : монографія. Харків: Видво «ФІНН». 176 с. С. 7-22.

REFERENCES

1. Hetman A. P., Atamanova Yu. Ye., Milash V. S. et al. (2016). Pravove rehulivannia vidnosyn u merezhi Internet. S. V. Hlibko, K. V. Yefremova (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
2. Sviatotskyi O. D. (2003). Pravove zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti v Ukraini: pytannia teorii ta praktyku. O. D. Sviatotskyi, P. P. Krainiev, S. F. Revutskyi (Ed.). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
3. Pohuliaiev S. Yu. (2002). Peredacha tekhnolohii yak vklad v proste tovarystvo. Extended abstract of the candidate's thesis: 12.00.03 «Tsyvilne pravo». Kharkiv [in Ukrainian].
4. Smyrnova N. V. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia transferu tekhnolohii na pidpriemstvakh: dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk. Kyiv, 2016. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.03/2016/Smirnova_N_V_dis_doc.PDF [in Ukrainian].
5. Prylypko S. M., Hetman A. P., Atamanova Yu. Ye. et al. (2013). Pravove rehulivannia innovatsiinykh vidnosyn. Kharkiv: Yurait, 448-473 [in Ukrainian].

6. Hladka O. V. (2014). Tekhnolohiia yak skladova predmetu komertsiiinoi kontsesii. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, 2 (17), 188-197 [in Ukrainian].
7. Denysov A. I. (2014). Rynok tekhnolohii: pravovi aspekty zabezpechennia interesiv tekhnolohichnoi bezpeky. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho» – Bulletin of the National University «Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Wise». Ser. Ekonomichna teoriia ta parvo*, 4, 126-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2014_4_13 [in Ukrainian].
8. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14 veresnia 2006 r. № 143-V. (2006). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 45, art. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text> [in Ukrainian].
9. Melnikova T. (2013). Chto takoye transfer tekhnologiy? 12.08.2013. URL: <http://www.innovprom.ru/chto-takoe-transfer-tehnologij> [in Russian].
10. Gibson D. (1999). Transfer tekhnologiy mezhdru subyektami rynka. Transfer tekhnologiy i effektivnaya realizatsiya innovatsiy. Moskva: Ekonomika [in Russian].
11. Titov V. V. Transfer tekhnologiy. Tekhnologicheskii audit. URL: <http://www.metodolog.ru/00384/2.htm> [in Russian].
12. Davydiuk O. M. (2010). Tekhnolohiia yak ob'ekt hospodarsko-pravovoho rehuliuвання. Kharkiv: Vyd-vo «FINN» [in Ukrainian].

ДАВИДЮК АЛЕКСАНДР

кандидат юридических наук, доцент, кафедра хозяйственного права
Национального юридического университета Украины имени Ярослава Мудрого,
с.н.с. Научно-исследовательского института правового обеспечения инновационной деятельности
НАПрН, адвокат, Украина, Харьков

ПРОБЛЕМЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПОНЯТИЯ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ: ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Работа посвящена исследованию состояния хозяйственно-правового регулирования методов, способов и приемов передачи прав на технологии до момента их воплощения в производственный процесс, а в пределах целостного имущественного комплекса предприятия. Изучается как уровень соответствия положений действующего законодательства Украины требованиям и потребностям участников отношений трансфера технологий, так и формируются перспективы дальнейшего совершенствования указанных нормативных предписаний.

Ключевые слова: технология, правовое регулирование обращения технологий, трансфер технологий, инновации, инновационная деятельность.

DAVYDIUK OLEKSANDR

PhD, Assistant Professor of the Economic Law Department of Yaroslav Mudryi National Law University,
Senior Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative
Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine, advocate, Ukraine, Kharkiv

PROBLEMS OF IDENTIFICATION OF THE CONCEPT OF TECHNOLOGY TRANSFER: ECONOMIC AND LEGAL ASPECT

Problem setting. The critical degree of technical lag of the production sector of the national economy of Ukraine, from the countries with developed economies is obvious today. The level of such a lag no longer indicates the loss of positions in the conditional rating of “leadership”, but threatens the possibility of the existence of the productive potential of the state and the economy. Such a large number of negative processes requires all state, social and economic institutions to combine their potential and efforts to create the most favorable organizational conditions for the active development of relations related to the creation, transfer of rights and implementation of technology.

Analysis of recent researches and publications in the work were investigated the works of scientists such as Yu. E. Atamanova, O. D. Svyatotsky, P.P. Krainev, S. F. Revutsky, S. Yu. Pogulyaev, N. V. Smirnova, K. Yu. Ivanova, O. V. Smooth, A. I. Denisov etc.

Article's main body. From the above "legal" definition of technology transfer, it can be seen that its essence is reduced to a certain group (type) of contracts that mediate the transfer of property rights to technology or its components from one entity to another. This approach is "narrow" and does not meet the needs of economic entities that operate in their activities a much larger range of legal mechanisms for the transfer of rights to objects used in their economic activities. In addition, this position of the legislator does not reflect the essence of the concept of transfer, which was formed as a result of the evolutionary development of society and economic processes.

Conclusions and prospects for development. (1) The definition of technology transfer proposed by the legislator is too narrow, does not cover the whole system of normative mechanisms that mediate the transfer of rights to objects of civil and economic turnover and does not meet the needs of economic entities and fundamental theoretical scientific developments in this field. (2) The necessity of changing the concept of technology transfer is substantiated. (3) The author's definition of technology transfer as committed by the authorized - business entity, or other party to the relationship related to the creation, transfer of rights and implementation of technology, organizational and economic actions, or the conclusion of the relevant economic or civil contract, and / or committing another transaction and / or organizational and managerial actions of public law nature, which will be aimed at the transfer of rights to technology, or information about technology, and / or material implementation (reproduction) of technology from one subject (participant) relations to another, for the purpose of their further transfer to other subjects or use for the purpose of the organization of implementation of production activity (commercialization); (4) It is substantiated that the use of the proposed definition of the normative category of technology transfer will allow to achieve positive results.

Keywords. technology, legal regulation of technology circulation, technology transfer, innovation, innovation activity.

Давидюк О. М. Проблеми ідентифікації поняття трансферу технологій: господарсько-правовий аспект. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2021. № 1 (16). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Davydiuk16.pdf>.